

Trojí poslušnost

První tři sedmiletí života

Sibylle Alexander

Neexistuje nic horšího, než když otec nesmlouvavě vyžaduje od dětí absolutní poslušnost. Tak se vychovávají poddaní – nezaručuje to ani štěstí dětí ani normální život rodiny. Abychom dětem pomohli vyvinout se ve svobodné a nezávislé dospělé, potřebujeme celou škálu postojů.

Malé dítě si s sebou nese fantastickou schopnost napodobovat dospělé, a proto pro první sedmiletí platí zlaté pravidlo: svým životem ztělesňovat žádané vlastnosti. Bez toho, aby se naučil poslouchat, nedokáže dnes člověk přežít ani v normálním pouličním provozu, ovšem kázat dětem pravidla silničního provozu je marné plýtvání časem. Dítěti poskytne pocit bezpečí, spíše když budeme dennodenně disciplinovaně stát na okraji vozovky, naše trpělivost, když přestaneme nadávat na auta a nákladáky a zvykneme si přecházet ulici společně. To platí i v jiných nebezpečných situacích, jako jsou zacházení s ohněm, elektřinou, pilulkami a léky; je třeba důsledně cvičit životně důležité návyky, až se v nich poslušnost stane samozřejmostí. Pokud budou rodiče na záchvaty vzdorovitého vzteku reagovat vyrovnaně, s vnitřním odstupem, budou-li mít společné cíle a stanoví stejné hranice, uvykne pravidlům i cholerické dítě a naopak bude z existence pevného a respektovaného řádu čerpat sílu.

V kritických situacích většinou pomáhá pevný, neotřesitelný postoj rodičů. Děti čtou naše myšlenky, často vědí lépe nežli my sami, která bije, proto bychom měli hrozbami šetřit. Jakákoli hysterie je může zasáhnout velice hluboce, až na fyzickou úroveň, a poškodit jejich zdraví. Každodennost nám přináší nesčetné příležitosti cvičit správné návyky a podle mých zkušeností tady jako kouzelné slůvko funguje humor. Kdo s dětmi dokáže tancovat, smát se a žertovat, kdo v momentě hrozícím záchvatem vzteku dokáže přesvědčivě vykouzlit neobvyklou, fascinující scénu, nechá botičku, kterou si náš výlupek za žádnou cenu nechce about, promluvit, anebo zahlédne za záclonou skřítku, kdo znovu a znovu dokáže hrát komedii, kdo dětské ruce roztančí a nožičkami udělá pár krůčků, snáze v takových bitvách zvítězí, nežli ten, kdo se pouští do etických přednášek a kázání. Dítě do věku sedmi let ještě nemá žádnou schopnost abstrakce a má pramalou kritičnost, proto postrádají diskuse o tom, zda si kabátek obléknout či ne, zda už půjdeme domů, nebo zda ještě mlsat sladkostí, zcela účinnost. Tam, kde rodiče nechávají děti rozhodovat, roste slabé pokolení, neboť tato malá vítězství, jež kdysi vybojoval jakýsi skrček na Goliášovi, jsou hluboce škodlivá. Malé dítě si hledá vzory, aby se naučilo nezbytnostem denního provozu, a v hloubi srdce je rozčarováno, pokud odkryje slabost u dospělých, s nimiž žije.

S výměnou zubů však nastoupí stadium, kdy se po bok rodičům postaví učitel, a nyní vše záleží na tom, poskytnout učiteli dostatečný prostor, nesužovat ho žárlivostí a veškeré vznikající rozpory řešit v soukromí s učitelem a ne před dítětem. Často postačí k objasnění věcí a odstranění nedorozumění telefonát. Úcta a láska k učiteli,

jakou pociťuje prvňáček ve škole, je pro další vývoj charakteru důležitější nežli vnějškově správný postoj rodičů.

V druhém sedmiletí je touha po vzorech stále ještě velice silná, ale teď už nejde o jídlo, spánek a hru, jimiž se upevňuje zdraví fyzického těla, ale o schopnost naučit se kulturním a historickým výtvarným naším civilizace. A to není nic mechanického, vyžaduje to od učitele láskyplný vztah a pokud učitele kritizujeme, porušujeme tím především éterické tělo, jež je nyní nejvíce v činnosti. „*Proč mě vůbec posíláte do školy, když je tam všechno špatně?*“, zajímalo se jedno bystré děvčátko. Ze všech temperamentů je pro dětství nejpříhodnější temperament sangvinický, takové děti se učí nejlépe, vycházejíce z neporušené náklonnosti k učitelově osobnosti.

Když se vyprávějí pohádky, maluje vodovkami, zpívá a recituje, neodvádí to ani v nejmenším od čtení, psaní a počítání; naopak, patří to k nejdůležitějším uměleckým cvičením, které později podnítl radost a zálibení v jiných oborech, jako jsou geometrie, mluvy cizích národů a také tvůrčí představivost a životní činnost. Kdo se ve věku sedmi let seznámí s pohádkami bratří Grimmů a oblíbí si je, získá tím sílu a moudrost, neboť si pomocí jejich příběhů osvojí ty nejvyšší ideály soucitu, odvahy, vůle a ochoty. Jestliže u malých dětí fungovaly a k dosažení cíle napomáhaly třeba taneční kroky, nemusí teď dospělý používat natolik svých fyzických schopností, ale spíše si může pomoci hádankami, říkadly, jazykolamy, básničkami nebo písničkami. Nejednou nám v obtížných situacích může pomoci naše mateřština, nebo ještě lépe – dialekt. A ještě přidejme večerní vyprávěnky s dětmi v posteli; den bývá totiž pro děti strašně krátký a teprve teď večer hledají příležitost vyprávět, co se stalo ve škole, mluvit o svých citových problémech, jak přišly o kamaráda, co je zklamalo, a naopak, v čem byly úspěšné. „*To už se nikdy nenapraví*“, svěřuje se klouček mamince, a teď je na ní, aby uspokojila jeho požadavek po absolutní dobré naději, nejlépe vyprávěním nějakého příběhu z vlastní zkušenosti. Jak dobře si děti pamatují takové rozhovory, jsem si uvědomila u svého třetího synka, který si v první třídě stěžoval, jak jsou holky ve všem čipernější – v psaní, pletení i ve vypravování. Řekla jsem mu tehdy: „*Počkej, až ti bude dvanáct, pak strčíš do kapsy všechny holky.*“ A po šesti letech přišel jednoho dne rozzářený domů a povídá: „*Je to tak!*“ A když jsem se ho udivena ptala, co tím myslí, opáčil: „*Teď už jsme lepší než holky – v počítání nám vůbec nestačí.*“ Večer pak byla další příležitost pohovořit i o jiných oblastech života, v nichž mají ženy nad muži výraznou převahu a také o tom, že zde vůbec nejde o nějakou soutěž ani o konfrontaci, ale o vzájemnou pomoc. Ať už obdivuje syn otce sebevíc, když je nemocný, nechá se opečovávat raději od maminky a za ní chodí se svými intimními problémy. Zde ovšem zbývá ve společnosti odbourat ještě spoustu předsudků, než dojde k opravdovému vyrovnání mezi oběma pohlavími. Jsou to totiž sami rodiče, kdo předvádějí dětem určitou rytířskou, jež nemá nic společného se sentimentalitou, ale s taktem, zdvořilostí a uznáváním druhého.

Prahem druhého sedmiletí je devátý rok, kdy jsou „bohové“ zbaveni trůnu a dítě začíná na dospělé pohlížet jinými očima. Teď už má sotva smysl udržovat je v iluzích, chovat se obřadně a vzbuzovat umělou autoritu. V těchto situacích se vyplatí čestnost a laskavost, avšak též připravenost učit se znovu a novým věcem. Nic tak na dítě nezapůsobí jako zkušenost: otec skutečně slyší, když ho kritizují, nebrání se lacinými argumenty a vytáčkami a je ochoten mi ustoupit. Všichni máme své slabiny, a kdo se chce vypořádat s houfem vlastních dětí, nesmí si dělat iluze o vlastní neomylnosti. Jednou jsem slyšel matku dvanácti dětí opáčit na výbuch

kritiky ze strany nejstaršího: „*Jasně, Josífku; je podivuhodné, jak můžeme já s tatínkem mít tak nádherné děti, když máme tolik chyb.*“ Hned nastalo ticho, z něhož se dala vycítit nová úcta vůči matce.

Když nastane čas vykročit do puberty, je významnou pomocí konfirmace a měli bychom se na ni důkladně připravit. Není snad už čas klást si závažné náboženské otázky? Svátost konfirmace vyžaduje od každého, kdo ji pro své děti žádá, naprosto jasný postoj. Je třeba přinášet oběti, na řadě je splnit povinnost vůči božskému světu. K tomu je třeba trochu osvěty: předpokládejme, že rodiče pocházejí z různých konfesí, ale žádají pro dítě konfirmaci v Obci křesťanů. To nelze bez intenzivní přípravy. Chce-li se někdo seznámit s Obcí křesťanů, musí počítat, že to trvá minimálně rok, nežli si člověk dokáže učinit úsudek. Hlubší vrstvy Obřadu posvěcení se odkrývají jen v okruhu svátků celého roku. Konfirmace tak může způsobit rozhodující změnu v životě rodiny, chce to však čas. Potom můžeme nabýt poznání: svátosti přinášejí požehnání.

Třetí fázi dětství nezvládneme ani pomocí imitace, ani autoritou. Je třeba krok za krokem cvičit odpovědnost, abychom dosáhli svobody. Už nejde jen o poslušnost vůči rodičům nebo vůči učiteli – vyžaduje se vhléd do skutečnosti. Řády a ustanovení je třeba pochopit a k tomu slouží nejlépe rozhovor. Když tak sedí tři mladí lidé za stolem a zmíní se o tom, že po nich jejich rodiče žádají, aby se vraceli večer domů v přesnou hodinu, je možno přidělit dvěma mladým roli zastávat protikladná stanoviska a třetího učinit rozhodčím jejich sporu a uspořádat diskusi podle klasických pravidel. Nakonec se mohou i rodiče vydat se svými argumenty a ilustrovat nebezpečí spojené s pozdním návratem ze své vlastní zkušenosti. V dobách oplývajících AIDS, drogami a kriminalitou je třeba prozíravosti a ochrany. Když se podaří ukázat skutečnou připravenost, to, že rozumíme vysloveným přáním, dosáhne se snáze toho, aby uposlechli díky porozumění situaci. Stojí to sice mnohem více času, ale vyplatí se vydat se společně na tuto cestu a neuhýbat vznětlivým otázkám. Ve hře je totiž mnoho.

Z časopisu *Die Christengemeinschaft*, roč. 1992, s. 235.
Z němčiny přeložil Václav Ondráček.